

Fig. 267. U 521. Länna kyrka. Efter B 261.

Runorna 1—5 *uastr* utgöra senare delen av ett mansnamn, som har slutat på *-fastr*, snarast *Sigfastr*. Detta namn skrives t. ex. U 166 *sihuastr*, U 93 *sakuastr* och U 260 *sikuast* (ack.), vilket visar, att skrivningen med *u* efter uttalet ingalunda är ovanlig. Runföljden 24—26 *rfa*, som står mitt på stenen, kan förslagsvis ha ingått i namnet *þorfastr*; vi skulle i så fall här finna exempel på variation i namnen. Möjligt är naturligtvis också, att där har stått *arfa*.

Stenen har tydligen varit rikt ornamenterad.

522. Hammarby, Länna sn. Nu i Statens Historiska Museum.

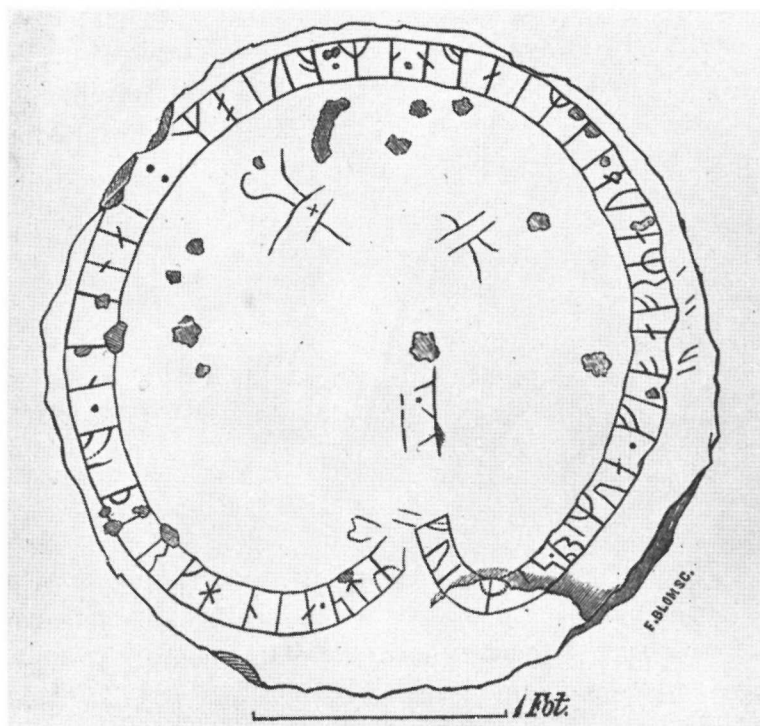
Pl. 110.

Litteratur: R. Dybeck, Berättelse för år 1870 och 1871 (ATA), Runa (fol.) h. 5 (1872), s. 71; Vitterhetsakademins protokoll den 20/s 1879; L. Fr. Löffler i VHA Akad:s Månadsblad 1903—1905, s. 420 f.; E. Brate, Anteckningar 1916 (ATA).

Äldre avbildningar: Dybeck, Runa (fol.); Brate, foto 1916 (ATA); H. Faith-Ell, foto 1925 (ATA).

I redogörelsen för sin »antiqvariska verksamhet under sommaren och hösten 1870» skriver Dybeck: »Åkers och Frötuna Skeppslag besöktes straxt efter midsommaren.» Dybeck meddelar, att han förgäves sökte en »af prof. Säve uppgifven, hittills icke granskad, runsten, hvilken skulle vara vid Hammarby i Länna socken». I sin berättelse för år 1871 kan han emellertid omtala följande: »Noggranna forskningar anställdes ... i Länna och Kulla socknar i Frötuna skeppslag. En liten rund sandsten med fullständig, fast mycket förnött inskrift, fanns här liggande till tröskel utanför en bondstuga. Jag lät, sedan aftryck af ritningen tagits, resa honom mot en vägg.» Dessa ord syfta otvivelaktigt på U 522. I *Runa* (fol.), där stenen finnes avbildad, skriver Dybeck: »I Hammarby uti Länna socken fann jag dock redan i fjor, efter flere timmars letande, en dunkelt anvisad runsten, den der hittills icke varit känd och om hvilken bymännen sjelfve saknade all vetskap, ehuru han låg såsom trappsten till ett boningshus i n:r 1 mellangården. Denna af jord och grus betäckte sten flyttades nu till en bodvägg och undersöktes närmare.»

I Vitterhetsakademins protokoll den 20/s 1879 omtalas, att akademien godkänt inköp för samlingarna av »Två qvarnstensformade runstenar, den ene med hål genom midten, funna å Hammarby i Länna socken, Frötuna skeppslag, i Uppland af Anders Jansson och Per Persson. — Betalda med 10 kr.» Stenarna (U 522 och U 523) förvaras alltjämt i Statens Historiska Museum (inv. n:r 6413).

Fig. 268. U 522. Hammarby, Läna sn. Efter Dybeck, *Runa* (fol.).

Rödbrun sandsten. Stenen är nästan cirkelformig, 78 cm. i diameter; tjockleken är 11—14 cm. Som redan Dybeck (i *Runa*, fol.) påpekat, är ristningen »matt och delvis utplånad, i synnerhet i stenens midt. Inskriftens innehåll är svårt, om icke omöjligt, att tyda.» Också Löffler framhåller, att inskrifterna »å dessa runstenar [d. v. s. U 522 och 523] äro så utplånade, att man ej kan se hvad där stått».

Inskrift:

fui - mrsrimuafifafirauaiirifnarfuioir --- ank - nfupørkhnia - - - - - . . . iu - o -

5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65

Till läsningen: Av runan 4 återstår endast ett obetydligt spår upptill. I 12, 16, 22 och 40 **a** (eller **e**) gå bistavarna vågrätt. Efter 12 **a** finnes en rund fördjupning mitt i slingan. Då ristningsytan emellertid överflödar av runda punkter av alldeles samma typ, är det omöjligt att avgöra, om fördjupningen ur huggen eller naturlig. 28 **f**, 32 **f** och 33 **u** äro stuprunor. Före 30 **a** och efter 31 **r** finnas runda fördjupningar, som icke kunna bestämmas som huggna. Av runorna 37, 38 och 39 återstår endast svaga spår, som icke tillåta några säkra slutsatser om vilka runor som här ha avsetts. Runan 43 ser snarast ut som ett stupat **k**. 44 **n** har bst endast t. v. om hst. Efter 44 **n** finnes en punkt, som möjligen är huggen. Runföljden 45 **f**—55 **s** är tydlig med undantag för runan 48, som upptill är utnött. Av det bevarade att döma har runan varit **o**. 45 **f** är stupruna och 55 **s** har »stolsform». Därefter följer inom slingan tre jämförelsevis tydliga hst:ar och utanför slingan ytterligare två. Vilka dessa runor ha varit kan numera ej avgöras. I stenens kant, utanför runföljden 15—19, finnas fem runliknande tecken: **iu - o -**.

För fullständighetens skull återges här Brates undersökningsprotokoll (1916): »Inskriften börjar i högra slingan och runornas spets är riktad inåt stenen. 1 är troligen **f**, icke **g**, ty den prick, som tyckes finnas, är för nära nedre bistaven och spår av övre bistavens övre del äro

tydliga. 4 är oklar; av stavens topp finnes 1,5 cm, av en bistav t. v. 2 cm, krökt som vänstra bistaven till $\hookleftarrow$ men troligen har icke 4 varit $\hookleftarrow$ utan snarare stupat $f \hookleftarrow$, enär spåren på högra sidan av bistav till $\hookleftarrow$ synas mycket otydliga och en antydning av nedre bistav till $\hookleftarrow$ tyckes förefinnas; alldeles säkert kan dock icke $\hookleftarrow$ förnekas. 5 torde vara Ψm , högra bistaven är tydlig men övre staven och vänstra bistaven äro mycket otydliga, vänstra bistaven har fördjupning eg. blott på mitten. 6 är ävenledes mycket skadad, det riktigaste torde vara att uppfatta 6 som $\mathcal{R} r$ med staven matt men bistaven i behåll, dock icke utgående långt åt höger, så att runan blir lika bred nedtill som hög, 4 cm. 7 $\mathcal{H} s$ är klar. 8 $\mathcal{R} r$ med bistaven utgående en bit nedom stavens spets. 9 $| i$, 10 Ψm , 11 $\mathcal{N} u$, vilket ej räcker upp till slinglinjen, 12 $+ e$ med vågrät bistav 2 cm lång, äro alla fullt klara. Efter dessa står en grop så mitt i raden, att den synes böra anses som skiljetecken. 13 $\mathcal{P} f$, 14 $| i$ äro klara, den senare är gropig men utan bistav, avståndet mellan stavarne av 13 och 14 är 3,5 cm. 4 cm t. h. om 14, vilket avstånd förefaller långt, då 14 saknar bistav, står 15 $\mathcal{P}$, till utseendet ett f , vars övre bistav ej går upp till slinglinjen och vars nedre ej ens når fullt så högt som den övre. 16 är $+ e$ med vågrät bistav 1,8 cm., liksom 12, avståndet från staven av 15 är 5 cm. 17 är $\mathcal{P}$, vars nedre bistav ej når upp till övre linien, avståndet från 16 är 2,5 cm. 18 är $| i$, 19 $\hookleftarrow$, 20 $\mathcal{H} a$ men en fördjupning finnes invid spetsen av högra bistaven. 21 är antagligen $\mathcal{N} u$, dock har bistaven icke så litet tycke av r , i det den löper rakt nära 2,5 cm och sedan böjer av i ett tvärt knä, men detta knä är kanske icke avsett. 22 är $+ e$ med vågrät bistav 2 cm. 23 ser ut som $\mathcal{H}$ med en prick 3 cm uppifrån och 2 cm nedifrån men är väl att fatta som i , då e tyckes ha det utseende som 12, 16, 22 visa; från pricken uppgå fåror snett uppåt vänster, som jag dock icke anser vara huggna. 30—31 $\mathcal{H} \hookleftarrow$ föregås och efterföljes av djupa punkter. 32 är $\mathcal{H}$, alltså en stupad runa av det utseende som 17. 33 är stupat u , 34 i , 35 $\mathcal{H} o$, 36 $\hookleftarrow$. 37 har kanske varit $\mathcal{P} k$ eller Ψm . I behåll är endast ett streck, som går 3 cm rakt upp från nedre slinglinjen och därpå 1 cm i krok åt höger och slutar 1,5 cm under övre linien. Därpå har antagligen: följt, då den tydliga nedre punkten står blott 1 cm nedifrån och 1,5 cm ovanför densamma en gropig övre punkt finnes, som står 1,5 cm under övre linien. 38 är mycket oklar, måhända har den varit f men tydligt är blott en del av nedre bistaven litet nedom spetsen, en liten smal fåra finnes av övre bistavens mitt och av övre staven och en skugga av nedre staven. 39 är möjligen $\mathcal{N} u$. Denna läsning av 38—39 är dock alltför osäker att fästa avseende vid. 40 är $+ e$, 41 $\mathcal{H} n$ med högra bistaven något otydlig. 42 är åter mycket otydlig, troligast i , möjligen $\mathcal{P}$ eller Ψ . 43 är möjligen $\mathcal{H}$, stupat k med bistaven utgående 2,5 cm uppifrån eller möjligen $\hookleftarrow$ med v. bistaven skadad. 44 är $\mathcal{H}$ med bistav blott på vänstra sidan och följd av en tydlig punkt. 45 är tydligt $\mathcal{H}$, stupat f , 46 $\mathcal{N} u$ men bistaven är utplånad 3 cm uppifrån och 1 cm nedifrån, tydlig 2 cm. 47 $\mathcal{H}$ med staven utplånad ovan bistavarne. 48 $\mathcal{H} o$ med matta kvarlevor av bistavarne och staven ovan och nedan dessa, men mellan dem är staven knappt synlig. 49 $\mathcal{R} r$ är fullt tydlig. 50 $\mathcal{P} k$ är upptill skadad, i det staven är utplånad ovan bistavarnes utgångspunkt. Måhända finnes där efter en punkt. Ätten 51—55 $\mathcal{H} \mathcal{H} \mathcal{H} \mathcal{H} \mathcal{H} nias$ har tydliga runor, blott 51 h är något matt och 53 a skadad på mitten. I 55 $\mathcal{H} s$ divergera de nedre stavarne. Måhända har därefter ett skiljetecken funnits. 56 är $\mathcal{H} t$. 57 $\mathcal{H} b$ med bistavarne på $\frac{1}{2}$ cms avstånd från stavens mitt. 58 i men med bistaven alldeles borta. Runan kan svårligen ha varit m , enär denna runas bistavars utgångspunkt borde vara synlig på de 4 cm, som äro i behåll av staven, som varit 5 cm. 58 i är sista runan i slingan. Var fortsättningen följt, är ej klart. Troligen har det varit i de runor, som spåras inåt stenen mittför mellanrummet mellan begynnelseslingan och slutslingan. 59 skulle då vara Ψm men därav finnes blott 2 cm nedifrån i behåll. Från denna stav utgå två små fåror åt höger, som ej behöva vara huggna, f . 60 skulle vara $\hookleftarrow a$; av staven finnes 2,5 cm nedifrån i behåll och från övre ändan utgår en fåra lik högra bistaven till $\hookleftarrow$. 61 är en stav 3,5 cm lång, som står 3 cm t. h. om 60; och 6 cm t. h. därom står 62, en 4 cm lång stav, 3 cm från

61 och 62 finnes en gropighet, som troligen också innehållit en runa. Troligen har 61 varit $\uparrow$, 62 ϕ , 63 $\times$, alltså de tre sista runorna av gyllentalen. 3,5 cm från toppen av 63 finnes ett 3 cm långt streck snett ned åt höger, och 3 cm från dettas topp spåras ett 4 cm långt streck tämligen rakt i raden. Det senare har kanske varit avslutningsstreck i en slinga, vari 59—63 stått, som annars är utplånad; det senare är kanske en skada av samma djup som de huggna strecken.»

Det intressanta med denna inskrift, som icke ger någon språklig mening, är att den otvivelaktigt har avslutats med den 16-typiga runraden. Ett par andra, icke avlägsna ristningar torde i detta sammanhang kunna nämnas, nämligen U 427, U 466 och U 483. I dessa inskrifter, som tydligen också sakna språklig mening, kan man utan svårighet iakttaga, hur vissa runföljder äro ordnade efter den 16-typiga futharken. I U 427 finner man t. ex. runföljderna **fupkh**, **stblia** och **hninst**. I U 466 t. ex. **khniastbmlr** och i U 483 **stbmlr**, **hnaist**, **hinast**. På den lilla stenen L 2001, Hällby, Litslena sn, Uppland, förekommer liksom på U 522 runradens två första ätter.

523. Hammarby, Länna sn. Nu i Statens Historiska Museum.

Pl. 110.

Litteratur: Vitterhetsakademiens protokoll den 20/s 1879; L. Fr. Löffler i VHAkad:s Månadsblad 1903—1905, s. 420 f.

Äldre avbildning: H. Faith-Ell, foto 1925 (ATA).

År 1879 förvärfvades denna sten, tillsammans med U 522, genom köp till Statens Historiska Museum, där den alltjämt förvaras (inv. n:r 6413), se vidare U 522.

Rödaktig sandsten. Mått 56 × 63 cm. Tjocklek 4 cm. Stenen, som i motsats till U 522 har ett hål i mitten, har försetts med slingor och runliknande tecken. Ytan är hårt sliten och ristningen är delvis utplånad, se Pl. 110. Inskriften ger ingen språklig mening.

524. Penningby, Länna sn.

Pl. 109, 114.

Litteratur: B 260, L 633, D 2:243. J. Bureus, F a 6 s. 5 n:r 214, s. 90 n:r 214 (Bureus' egen uppteckning), F a 5 n:r 259, F a 1 s. 59; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 81, 81 b; F. V. Radloff, Beskrifning öfver norra delen af Stockholms län 2 (1805), s. 39; E. Brate, Anteckningar 1916 (ATA), Svenska runristare (1925), s. 95; S. B. F. Jansson, Runinskrifter i Norrtäljetrakten (i: Norrtäljetrakten under forntiden, 1945), s. 63 f.

Äldre avbildningar: Osign. teckning i F 18, bl. 35; J. Hadorph och A. H. (fel för P. H. = P. Helgonius), träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 260); teckning 20 Junij 1733 (i Peringskiölds Monumenta 3); E. Brate, foto 1916 (ATA).

Runstenen står i en hage, omkring 800 m. ÖSÖ om Penningby slott, 20 m. V om det vägsäl, som bildas av vägen Bergshamra—Norrtälje och avtagsvägen till Hysingsvik. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Penningby».

I *Ransakningarna* läses: »J Penningby tä står en Runsten.» Radloff uppger, att stenen stod »på åkern nära gården».

Enligt Brate (1916) restes stenen på sin nuvarande plats av den dåvarande ägaren till Penningby, »grosshandlar Nordström». »Förut stod runstenen i åkern c:a 15 m. söder om sin nuvarande plats, alltså alldeles mitt emot vägen, som går till Hysingsvik. Ett gravfält skall finnas söder om runstenen. Penningby-ån löper bakom runstenen, och det har kanske varit ett vadställe över den, som fortsatt vägen från Hysingsvik förbi runstenen.»